

**Spremljava/evalvacija novega učbeniškega kompleta za jezik
Mladinske knjige Založbe
Slovenščina, *Z besedo do besede***

1 Slovenščina 4, *Z besedo do besede*, za 4. letnik gimnazij in srednjih strokovnih šol

1.1 Uvod

Leta 2007 je MK začela z izidi učbeniških kompletov za jezik (učbenik, zbirki nalog) za gimnazije in srednje strokovne šole **Z besedo do besede** – po prenovljenem učnem načrtu in upoštevanje didaktično prenovo – in letos uspešno zaključila celotno štiriletno vertikalno z izidom zadnjega učbenika za 4. letnik.

Avtorice prvega učbenika z zbirkami nalog in DVD-jem so dr. Jerca Vogel, mag. Silva Kastelic in Jana Ozimek, drugi, tretji in četrti učbenik z zbirkami nalog in DVD-ji pa so podpisale dr. Jerca Vogel, mag. Silva Kastelic in mag. Marjana Hodak ter urednica Aleksandra Lutar Ivanc.

1.2 Vsebina

Vsako poglavje učbenika Slovenščina 4 obravnavano snov vpelje s primernim citatom slovenskega pesnika (Strniša, Aškerc, Balantič, Lorca–Gradnik– Berger, Menart, Kosovel, Ihan), nadaljuje s privlačno zgodbo, razlagami in vprašanji, ki predvidevajo aktivnost dijakov in učiteljev; s preglednicami vsako poglavje omogoča ponavljanje in utrjevanje snovi, neprestano nas spominja na književnost in medpredmetne povezave.

Vsebinsko *prvo poglavje zajema sporazumevanje* (tvorjenje, sprejemanje besedila) ob odkrivanju storilca kaznivega dejanja. Da, vsako poglavje je zgodba zase in zahteva aktivno udeležbo dijaka in profesorja. V prvem poglavju: dokončajmo preiskavo, napišimo scenarij.

Druga zgodba je najoriginalnejša obravnava zgodovine jezika (in najbolj logična), kar si jih je mogoče zamisliti: slovenski književni junaki in junaki slovenske književnosti skozi čas. Zgodba ne pozabi piscev in mejnikov književnosti, a tudi ne Črtomira, Erazma Predjamskega, Amandusa, Hohenwartha, Linharta, Kopitarja, Čopa, Prešerna, Slomška, Malgaja, Čedermaca, Berka, ob njih pa navaja jezikoslovce od Trubarja do Toporišiča in zada nalogo: oblikujte spletno stran slovenskih junakov in junakinj (predstavitev strani, posameznih oseb oziroma likov, obvestila, forum, fotogalerija, povezave).

Učitelji, če še kdaj pomislite, da bi pri pouku izpustili zgodovino jezika, se podajte v uživanje tega poglavja in vas bo zanesljivo minilo.

Tretje poglavje se obleče v oglaševanje (besedilo politične propagande) in *razlaga vloge in položaj slovenščine v RS in zunaj njenih meja*. Končni izdelek: politični oglas (tiskani oglas, plakat, jumbo plakat, scenarij za TV oziroma video oglas).

Četrto poglavje raziskuje besede (pomen besed, razmerja med njimi, slogovna vrednost, izvor besed, oblike, tvorjenje); zgodba tega poglavja je prevajanje, pogovor s prevajalcem in priprava nanj. Treba je poudariti, da so vse zgodbe temeljite, strokovne in aktualne ter aktualizirane, na primer Radojka Vrančič je predstavljena s poetičnim nekrologom Branka Madžareviča; iz tega članka je izbrano tudi besedje za razlago tvorjenk.

Peta zgodba, lov za zakladom, opozarja na upovedovanje (tvorjenje povedi), poved, stavek, enostavno in složeno poved in ob tem uporabi tudi podzgodbo, sestavljanje ugank. Okrogla miza (posnetek na DVD-ju), v kateri sodelujejo prekaljeni ugankar Jože Stabej, pisec ugank Andrej Rozman Roza, profesorica psihologije Marjeta Kline Suzič, dijak ter (preizkušeni) voditelj Janez Rus, izzveni živo v avtentičnem okolju. Naloga: pripravimo svoj lov za zakladom – določimo pot, izberimo kraje, zberimo podatke.

Šesto poglavje ustvari esej v šoli kreativnega pisanja (od zamisli do koncepta, od koncepta do besedila), razloži logično, slovnično in aktualnostno povezavo povedi v odstavku in predlaga preoblačenje slovenskih kanonskih besedil glede na stališče pripovedovalca ali glede na neumetnostne funkcijske zvrsti. Poglavje je najočitnejši primer povezovanja jezika in književnosti v tem učbeniku.

Sedmo poglavje nas popelje v (slovensko) zgodbo retorike s kratkim (DVD-posnetek) učinkovitim govorom devetdesetletnega Borisa Pahorja. Predavanje Janeza Rusa (DVD-posnetek) je primerno in zanimivo speljano. Ob najustreznejši besedilni vrsti za to tematiko (predavanju) so ponovljeni osnovni pojmi: glasovi SKJ, naglas, prozodična sredstva v povedi; tudi v preglednici.

Osmo poglavje uvaja jezikovne priročnike, predvsem pravopis, z zgodbo o življenjskem načrtu; ko bomo povsem odrasli, bomo zanesljivo naleteli tudi na zakon, statut, upravno odločbo. Če bomo na primer hoteli ustanoviti svoje podjetje ali radijsko postajo, bodo te besedilne vrste zanesljivo podrobno branje.

V devetem poglavju je zgodba za razmislek o družbenih konvencijah, ki določajo način obnašanja, ravnanja in izražanja. Uvaja ga znana Ihanova pesem Avtomat, nadaljuje se s pogovorom o vedenju, primernem določenim okoliščinam (aktualizacija: Pojasnite, kako ustaljenost in navada vplivata na značaj literarne osebe v Tilki/Telečji pečenci, kako sta osebi podobni ljudem iz uvodne pesmi.), sledi odlomek iz Ihanovega eseja o družbenih pravilih in kodeksih, ob delu novinarja pa ponovitev umetnostnih in neumetnostnih besedil, besedilnih vrst (prošnja, prijava, pritožba, potrdilo, pooblastilo, izjava; javnih in zasebnih besedil – subjektivnih in objektivnih, besedil glede na namen – enogovornih in dvogovornih, govorjenih in zapisanih). Novinarjevo razpetost med ustvarjalnostjo in konvencionalnostjo avtorice nadgradijo s predlogom, naj dijaki pripravijo svoj spletni časopis; predlogu sledijo podrobnejši napotki za lažje delo.

Detektivsko delo avtoric se tako zaključi v njihovem slogu: med redom in ustvarjalnostjo.

Za učbenik **Slovenščina 4, Z besedo do besede**, lahko rečemo, da s privlačnimi in aktualnimi zgodbami dijaka in učitelja vpne v natančno in pregledno podajanje, ponavljanje in utrjevanje snovi, pri čemer je tudi didaktično besedilo primerno stopnjevano in skrbi za povzemanje. V nobenem učbeniku doslej ni toliko utemeljenih preglednic: sporazumevanje, zgodovina slovenskega knjižnega jezika, besedne vrste, tvorjenke, poved, kaj sestavlja izgovorjeno poved, zasebna/javna besedila. Izstopajo tudi naravne povezave s književnostjo, ki poglobljajo jezikovno in tudi književno razumevanje in znanje ter medpredmetne povezave.

Učbenik zahteva angažiranje učitelja in dijakov, ki pa je ob koncu leta zagotovo bogato nagrajeno: z utrjenim znanjem samozavestno po svoji poti naprej.

2 Slovenščina 2, Z besedo do besede, za 2. letnik gimnazij in srednjih strokovnih šol

2.1 Uvod

Učbenik z DVD-jem in zbirki nalog sem v šolskem letu 2009/2010 uporabljala v 2. Fa in 2. Fb oddelku, (program Farmaceutski tehnik).

Slovenščina 2, Z besedo do besede

Učbenik z DVD-jem za slovenščino – jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol, MK, 2008.

Zbirka nalog 1. del (Življenjepis, in pripoved o življenju; Strokovno poročilo; Besedne vrste; Govorjeno publicistično besedilo; Pogajalni pogovor; Zapisnik; NB ob vsaki temi)

Zbirka nalog 2. del (Reportaža; Javno obvestilo; Slogovno zaznamovane besede; Frazemi; Domače in prevzete besede; Potrdilo, Pooblastilo, Izjava, Javno obvestilo; Velika in mala začetnica; Referat; Jezikovni priročniki; NB ob vsaki temi)

NB = neumetnostno besedilo oziroma/in vaje ob njem

2.2 Opis

Učbenik ima poglavja zaključena v koherentne celote: besedilna vrsta – slovnična tema – uporaba v praksi.

Že naslovi poglavij in njihov iztek v uporabi dokazujejo aktualnost in medpredmetne povezave izbranih besedil. Dragoceno povzemanje znanja predstavljajo vaje, predvsem NB, z možnostjo preverjanja svojih zapisov v natančnih rešitvah.

1. poglavje: Na svetu si, da sam si sonce (citat verzov Toneta Pavčka)

Življenjepis in pripoved o življenju; beseda (tvarna podoba, pomen, odnosi med besedami, tvorjenke); pisanje uradnega življenjepisa Pietra Bonoma.

DVD: Pogovor z radijskimi govorniki ob 35-letnici Vala 202: Meta Ornik, Nataša Dolenc, Mija Škrabec Arbanas, Dare Milič.

2. poglavje: Bogastvo vode (citat Marka Pavčka)

Strokovno poročilo; uvod v besedne vrste, samostalniška beseda, samostalnik v strokovnem poročilu.

3. poglavje: Festivali – praznovanje kulture (citat Nika Grafenauerja)

Govorjeno publicistično poročilo; pridevniška beseda; poročila v razredu (zapisano, govorjeno, natečaj za kratko zgodbo, tedenski pregled: pouk, kultura, šport, družabna kronika).

DVD: Publicistično poročilo: Mednarodni festival uličnih gledališč Ana Desetnica.

4. poglavje: Gremo na štop? (citata Borisa A. Novaka)

Pogajalni pogovor; glagol; predlog zakona o štopanju (pisci zakona o štopanju proti štoparjem).

DVD: Pogajalni pogovor: Pogovor dijakov o končnem izletu.

5. poglavje: Kaj se dogaja na zasedanjih dijaškega parlamenta? (citata Franceta Prešerna)

Zapisnik (zapisnik o izpitu, zapisnik tekme, policijski zapisnik); prislov, predlog, veznik. Preoblikovanje v navadni zapisnik ali poročilo o dogodku.

DVD: Zasedanje dijaškega parlamenta.

6. poglavje: Oživimo svoj kraj (citata Kajetana Koviča)

Reportaža; členek in medmet; slogovno nezaznamovane in slogovno zaznamovane besede; besedne zveze: proste in stalne, frazemi. Ustvarite reportažo o podelitvi gongov (za dokumentarno oddajo).

DVD: Reportaža: TV-prispevek o ljubljanskih podhodih, novinar Robert Bogataj.

7. poglavje: Prostovoljstvo ne pozna meja (citata Toneta Pavčka)

Javno obvestilo; domače in prevzete besede; priprava obvestila za šolski radio, raba jezikovnih priročnikov.

DVD: Javno obvestilo: radijska obvestila.

8. poglavje: Šola pod mostom in nad njim (citata Marka Kravosa)

Uradno potrdilo, pooblastilo, izjava (tudi zahtevek za pridobitev digitalnega potrdila z ministrstva za javno upravo) – učinkovitost teh besedilnih vrst; pravopis: tvarna stran zapisanih besed, velika in mala začetnica; opazovanje znanih obrazcev, oblikovanje lastnih obrazcev, potrdil o sodelovanju pri projektih, prostovoljnem delu, na športnih prireditvah.

9. poglavje: Slovenski film med Kekcem in Outsiderjem (citata Igorja Bizjana)

Referat; jezikovni priročniki. Razredni simpozij o slovenskem filmu.

DVD: Referat o slovenskih filmih: Slovenski film med Kekcem in Outsiderjem.

2.3 Spremljava učbenika Slovenščina 2, Z besedo do besede, po kriterijih

2.3.1 Usklajenost s cilji izobraževalnega programa

Učbenik je usklajen s cilji učnega načrta za srednje strokovno izobraževanje (<http://www.mszs.si/slo/solstvo/ss/program/Ssi/kz-ik/katalog.htm>). Vsebuje usmerjevalne, operativne in informativne cilje izobraževalnega programa.

To velja za vsa poglavja, prvo na primer predstavi vse vrste življenjepisa (biografija, avtobiografija), neumetnostni (subjektivni, objektivni, zasebni (uradni in neuradni), javni (publicistični in strokovni); posebne vrste neumetnostnega življenjepisa: dnevniški zapis, uradni življenjepisa, slavlilni članek, nekrolog, geselski sestavek, znanstvena monografija; posebne vrste umetnostnega življenjepisa: umetniška biografija, umetniška avtobiografija, dnevniški roman. – V vajah je od četverice slovenskih impresionistov predstavljen Ivan Grohar, in sicer z enciklopedijskim sestavkom. V celotnem delu je zelo očitno medpredmetno povezovanje in istočasno naravna enotnost pouka slovenščine s povezovanjem jezikovnih in književnih vsebin.

2.3.2 Strokovna ustreznost

Strokovno je učbenik neoporečen. Vsebuje najpomembnejše pojme, dejstva, načela in pravila ter metode, ki imajo trajno vrednost. Usmerja k aktualnim virom in uporabnika spodbuja, da sam išče dodatna gradiva. Strokovno neoporečnost zagotavljajo poleg avtoric in urednice tudi recenzentke dr. Erika Kržišnik in profesorice iz prakse Mojca Kolenik, Živa Železnjov (obe z gimnazije Jožeta Plečnika) in Lucija Mejač Petek, ki poučuje na Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani.

Drugo poglavje na primer razlaga, kako se napiše strokovno poročilo in podrobno, a pregledno, predstavi samostalniško besedo, še posebej samostalnik v strokovnem poročilu. V vajah (NB) izbere ekološko temo iz botaničnega vrta: reševanje rdečelistne operne bukve na gojitvenih gredah Botaničnega vrta. Izbira teme, iz katere izhajajo vaje, in oblikovanje neumetnostnega besedila sta aktualna. – Delo z NB na način, kot ga predvideva tudi zaključno preverjanje, že v drugem letniku zagotavlja celosten pogled na delo z besedilom in usmerjanje na tak način razmišljanja. Opozarja tudi na pomen samostojnega dela z besedilom, kakor ga predlaga zadnja naloga (samostojno oblikovanje besedilne vrste).

2.3.3 Metodično-didaktična prilagojenost potrebam ciljne skupine

Učbenik je prilagojen zahtevnosti in stopnji izobraževalnega programa z barvno lestvico (svetlo rumeno – vprašanja, rumeno – povzeta snov, modro – besedila), na robu so ilustrativni primeri, usmerjanje k opredeljevanju, na koncu poglavij so preglednice (na primer za vrste pridevniških zaimkov na strani 87 ali vzorci pridevniških sklanjatev na strani 88). Če profesor presodi, da ne bo obravnaval celotnega poglavja, se lahko odloči samo za rumeno obarvane strani. Najbolje pa je, da le-te izbere za povzemanje in utrjevanje.

Zaradi takega pristopa učbenik in z njim vaje omogočajo tudi samostojno delo dijakov. Tako lahko trdimo, da učbenik omogoča individualizacijo in diferenciacijo vsebin.

2.3.4 Motivacijski elementi

Motivacijskih elementov je več: ikone za lažjo orientacijo *opredelite se, razmislite, poslušanje/gledanje DVD-ja, povezava s književnostjo, medpredmetne povezave*. Ikone so enotne za cel učbeniški kompet.

Drugi motivacijski element je aktualno (večkrat šaljivo) slikovno gradivo, dragocene so grafične ponazoritve (na primer pravopis, stran 198), navajani primeri so življenjski in aktualni (na primer iskanje gradiva ob pripravi referata, stran 208, iskanje po cobissu).

Motivacijski element je tudi navezovanje na druge vire, predvsem velja poudariti usmerjanje v reševanje problemov v zadnjem delu poglavij in v vajah, kar je očitno v vseh štirih učbenikih.

Dijaki obeh oddelkov so ob koncu leta samostojno uporabljali vire brez predhodnega opozorila, našli so jih tudi sami (na primer šolske spletne strani, strani ZRSS, Ministrstva za šolstvo, raznih organizacij, Wikipedije).

3 Zaokroženost v okviru izobraževalnega programa

Učbenik pokriva celovito in zaokroženo področje (glej Opis 2. 1), vsebuje enotno terminologijo, vsebine se nanašajo druga na drugo, dodane so povezave na vire in dodatne aktivnosti.

Ob koncu šolskega leta je tako bila možna ponovitev snovi s preglednicami in vajami iz zbirke nalog. Posebej radi so dijaki delali razčlemba NB *Piran spet solinarski* (Zbirka nalog 1, stran 83). Vse podatke so preverili na spletu, publicistična poročila so delali po skupinah. Opozorili so tudi na uporabo računalnika v solinarskem muzeju (slikanje in pošiljanje razglednic iz muzeja po spletu).

4 Učno-ciljna zasnovanost

Učbenik izhaja iz ciljev in ne iz sistematike učne snovi, zato dijaku pomaga pri uresničevanju ciljev in mu omogoča doseganje kompetenc, tako splošnih kot poklicnih.

Poglavje *Šola pod mostom* na primer zagotavlja sporazumevanje v maternem jeziku, sporazumevanje v tujem jeziku, medosebne, medkulturne, socialne in državljanske zmožnosti pa tudi učenje učenja, kulturno zavest in podjetnost ob tako kratkih besedilnih vrstah, kot so uradno potrdilo, pooblastilo in izjava. Isto lahko preverjamo predvsem pri obravnavi življenjepisa v prvem poglavju in seveda v pripadajočih vajah.

Celoten komplet seveda zagotavlja razvijanje zmožnosti pri pouku slovenščine, to je zmožnosti pisnega in govornega tvorjenja in sprejemanja misli, čustev, dejstev v različnih okoliščinah ter zmožnosti branja.

5 Spodbujanje aktivnega učenja

Učbenik uporabnika ves čas spodbuja k aktivnosti, od njega pričakuje odziv na predstavljeno vsebino (*ali veste, kaj pomeni, kaj menite o ..., ali se strinjate ..., ali se vam zdi potrebno ..., kako razumete ..., kako si razlagate..., ali izkušnja potrjuje tako mnenje, ali se vam zdi potrebno ...*), ponuja mu različne aktivnosti utrjevanja in preverjanja znanja, vprašanja za razmišljanje in predloge za projektno delo. Posebej je potrebno poudariti, da avtorice predvidevajo tudi utemeljevanje mnenja.

Nekatere predloge dijaki tudi sami predstavijo, na primer referat o razvoju slovenskega filma, kar imajo možnost tudi preveriti na DVD-ju. Dijaki obeh oddelkov (vsi) so se na ta primer zelo pozitivno odzvali in pripravili vrsto zanimivih predstavitev slovenskih filmov skozi celo šolsko leto. Predstavitve so nadaljevali tudi naslednje šolsko leto. Pri tem so upoštevali napotke o uporabi virov (stran 221), a tudi predloge za rabo jezikovnih priročnikov in usmeritve glede razrednega simpozija, ki pa se je s poročil o slovenskih filmskih festivalih razširil v govorne nastope o slovenskih filmih.

6 Predlogi za medpredmetno povezovanje

Medpredmetne povezave so predstavljene z ikonama *povezava s književnostjo* in *medpredmetne povezave*. Vključene so tam in takrat, kadar so smiselne in prinašajo dodatno kakovost.

Na primer navezava slovenščina–književnost–glasba–zgodovina ob življenjepisu tržaškega škofa Bonoma; povzemanje razlik med štopanjem, o katerem govorita dijak in dijakinja v pogajalnem pogovoru, ter štopanjem, o katerem piše Douglas Adams v knjigi Štoparski vodnik po Galaksiji; razlaga frazemov v pesmi Kajetana Koviča na strani 167; karkateriziranje literarne osebe ob odlomku iz Kersnikovega romana Agitator na strani 177.

Pri spremljavi nisem upoštevala vseh kriterijev (na primer jezikovna pravilnost in ustreznost, kakovost multimedijskih elementov (slike, AV, animacije), induktivni pristop, logična razporeditev gradiva, dosledno navajanje virov, ker je korektno delo v obravnavanem učbeniku glede na vse omenjene postavke samo po sebi umevno.

Učbenik **Slovenščina 2, Z besedo do besede** po navedenih kriterijih ustreza delu v oddelkih srednje strokovne šole, pri čemer je trud z njim (brez truda ni uspeha in zadovoljstva) zagotovo poplačan tako dijakom kot profesorjem.